

Het verslag 2009 van de Hoge Raad voor de Werkgelegenheid.

De inschakeling van jongeren in de arbeidsmarkt

In 2009 bestudeerde de Hoge Raad voor de Werkgelegenheid in zijn jaarlijks verslag de inschakeling van jongeren in de arbeidsmarkt. In het verslag dat in oktober laatstleden verscheen, werd de arbeidsmarktsituatie van jongeren uitgebreid geanalyseerd. Op basis daarvan werden aanbevelingen geformuleerd.

Zelfs in een fase van hoogconjunctuur blijft de werkloosheidsgraad van de jongeren steeds hoger dan die van de andere leeftijdscategorieën. Zo beliep de werkloosheidsgraad van de bevolkingsgroep jonger dan 25 jaar in 2007 18,8%, tegen 6,3% voor de groep van 25 jaar en ouder. In juli 2009 was dat respectievelijk 21,6% en 6,8%.

Synthese

Recent verloop van de situatie van jongeren op de arbeidsmarkt

Tijdens een recessie kan de situatie van jongeren op de arbeidsmarkt snel verslechteren. Ze worden gepenaliseerd door de grotere selectiviteit bij de indienstnemingen, aangezien ze minder of helemaal geen ervaring kunnen voorleggen. En zij die werken, worden mogelijkwerwijs als eersten door de maatregelen inzake personeelsinkrimping getroffen omdat ze minder anciënniteit en ervaring hebben, minder opleiding van de werkgever hebben genoten en vaker tewerkgesteld zijn in het kader van een tijdelijk contract.

Sedert een jaar is het aantal niet-werkende werkzoekenden jonger dan 25 jaar inderdaad sneller gestegen dan dat van de oudere werklozen. In totaal registreerde de RVA in augustus 2009 137 000 jonge werkzoekenden, dat is 17 000 meer dan een jaar eerder. Uit de statistische analyse van het verband tussen het verloop van de economische activiteit en dat van het aantal werkzoekenden blijkt dat, hoewel de algemene conjunctuurgevoeligheid van de jongerenwerkloosheid niet erg verschilt van die van de volwassenen, de reactietijd korter is.

Karakterisering van de jongerenbevolking tussen 15 en 29 jaar

Om een duidelijk inzicht te verwerven in alle fases van de transitie van de schooltijd naar het beroepsleven, werden als analysepopulatie alle personen tussen 15 en 29 jaar in aanmerking genomen.

Op een totale bevolking van 10 700 000 inwoners, telde België op 1 januari 2008 bijna twee miljoen mensen tussen 15 en 29 jaar; 1 110 000 van hen woonden in Vlaanderen, 650 000 in Wallonië en 220 000 in Brussel. In de hoofdstad maakten deze jongeren 21% van de bevolking uit, tegen bijna 19% in Wallonië en 18% in Vlaanderen. Deze differentiëring zal de komende jaren nog scherper worden als gevolg van een meer uitgesproken vergrijzing van de bevolking in Vlaanderen.

De werkgelegenheidsgraad van de 15-29-jarigen ligt in België duidelijk lager (45,7% in 2008) dan gemiddeld in de EU-15 (53,7%). Dat heeft te maken met twee factoren. Er zijn in ons land verhoudingsgewijs meer studenten in de bevolking tussen 15 en 29 jaar en er zijn slechts weinig studenten die studie en werk combineren.

Beschouwt men enkel de 15-29-jarigen die niet meer studeren, dan ligt de werkgelegenheidsgraad in België hoger dan gemiddeld in de EU-15 (78,3% tegen 76,6%). Deze arbeidskrachten worden dus sterk gevaloriseerd. De mate waarin de jongeren aan het werk zijn, weerspiegelt ook de gebruikelijke regionale verschillen. In Vlaanderen bedraagt de werkgelegenheidsgraad van de niet-studerende 15-29-jarigen immers 86,0%, tegen 69,7% in Wallonië en 63,6% in Brussel. Sommige persoonlijke kenmerken hebben een grote invloed op de integratiemogelijkheden op de arbeidsmarkt. Zo is 53,4% van de laaggeschoolde jongeren die niet meer studeren aan het werk, terwijl dat aandeel 91% bedraagt voor de hooggeschoolden. Zo ook bedraagt de werkgelegenheidsgraad van jonge niet-EU-onderdanen 47,8%, terwijl die van de jonge Belgen 80,6% is. Ten slotte blijft ook de werkgelegenheidsgraad van de niet meer studerende jonge vrouwen, met 74,1%, onder die van de jonge mannen (82,3%).

Scholingsniveau en basisopleiding

De hoge werkgelegenheidsgraad van niet-studerende jongeren in België heeft onder meer te maken met het feit dat hun scholingsniveau hoger ligt dan gemiddeld in de twaalf EU-landen waarmee kan worden vergeleken. Er zijn in ons land relatief minder laaggeschoolden (21% tegen 29%) en meer hooggeschoolden (33% tegen 23%). Het scholingsniveau is mettertijd aanzienlijk verbeterd. Terwijl meer dan de helft van de 60-64-jarigen hoogstens over een getuigschrift van het lager secundair onderwijs beschikt, geldt dat voor minder dan een vijfde van de 25-29-jarige intreders. Die ontwikkeling is zeer duidelijk bij de jonge vrouwen, van wie bijna de helft een diploma hoger onderwijs heeft en minder dan 15% laaggeschoold is. Bij de niet-Europese buitenlanders daarentegen, heeft bijna een persoon op de twee hooguit een getuigschrift lager secundair onderwijs. Hun uiteenlopend aandeel in de bevolking van de gewesten verklaart een deel van de vastgestelde verschillen inzake het scholingsniveau van de intreders. In Vlaanderen maken de laaggeschoolde intreders 13% uit van de 25-29-jarigen, in Wallonië 20% en in Brussel 25%. Maar ook indien enkel de Belgen worden beschouwd, is het aandeel van de laaggeschoolden duidelijk kleiner in Vlaanderen. De resultaten van

het onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap dragen daar onmiskenbaar toe bij.

Er zijn tussen de gemeenschappen geen fundamentele verschillen qua studierichtingen in het secundair onderwijs. De leerlingen worden geselecteerd op basis van hun bekwaamheden en hun belangstellingspunten.

In de Franse Gemeenschap heeft slechts 40% van de 17-jarige leerlingen geen schoolachterstand opgelopen. De meesten onder hen zitten in de algemene richting, maar zodra ze een jaar achterop raken, worden ze veelal ingeschreven in de technische of in de beroepsrichting. In de Vlaamse Gemeenschap zit bijna twee derde van de 17-jarige leerlingen 'op schema' en zijn ze gelijkmatig verdeeld over de algemene richting enerzijds, en de technische en beroepsrichting anderzijds. De keuze voor deze laatste richting is er dus in mindere mate het resultaat van een 'zakken naar een andere richting' (watervaleffect) na een mislukking.

Volgens de PISA-resultaten staan Nederlandstalige leerlingen bovenaan de OESO-rangschikking inzake lezen en wiskunde, ze doen het net iets minder goed dan de Finnen. Voor wetenschappen staan ze derde. Ook de Duitstalige Gemeenschap staat bovenaan in de rangschikking van de EU-lidstaten. Franstalige leerlingen daarentegen doen het voor alle vakken minder goed dan gemiddeld in de OESO.

Het aandeel van de leerlingen dat voortijdig de school verlaat – dat betekent zonder diploma van het hoger secundair onderwijs – is een andere maatstaf van de moeilijkheden die het onderwijssysteem ervaart om te garanderen dat alle jongeren de minimale vaardigheden verwerven om zich in de huidige samenleving te integreren. De EU heeft zich tot doel gesteld dat aandeel tegen 2010 te reduceren tot maximaal een leerling op de tien. Ook op dat vlak onderscheidt Vlaanderen zich van de andere gewesten. In 2008 behaalde Vlaanderen het geringste percentage, namelijk 8,5% van de jongeren tussen 18 en 24 jaar, terwijl dat in Wallonië en in Brussel respectievelijk 15,2% en bijna 20% was. Hiermee scoort Vlaanderen eveneens beter dan de Europese doelstelling. Het goede resultaat van Vlaanderen, vastgesteld op basis van de op Europees niveau geharmoniseerde indicatoren, wordt in

een studie van het Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen evenwel niet bevestigd. Uit administratieve gegevens blijkt dat voor dezelfde leeftijdsgroep, het aandeel van voortijdige schoolverlating niet alleen veel hoger ligt (12,4% in 2006), het zou sinds 2001 bovendien continu zijn toegenomen. Voor de Franse Gemeenschap bestaat er geen dergelijke studie.

Wat het hoger onderwijs betreft, wijst de opsplitsing van de studenten volgens geslacht duidelijk op een oververtegenwoordiging van de jonge vrouwen, maar frappant is dat er qua studiekeuze een differentiatie naar geslacht blijft bestaan. Zo zijn er nog steeds typisch vrouwelijke (sociale wetenschappen, pedagogie, humane wetenschappen) en mannelijke domeinen (technische richtingen, wetenschappen, economie).

Tussen de EU-landen bestaan er grote verschillen inzake de gemiddelde leeftijd waarop de school wordt verlaten, dat is de leeftijd vanaf welke meer dan de helft van de bevolking niet meer studeert. In België is dat, zoals gemiddeld in de EU, 21 jaar maar die leeftijd varieert van 19 jaar in het Verenigd Koninkrijk tot 24 jaar in Finland. Binnen België ligt die leeftijd lager in Vlaanderen (20 jaar) dan in Wallonië (21 jaar) en Brussel (22 jaar), wellicht vanwege de verschillende praktijken inzake zittenblijven.

De inschakeling van jongeren in de arbeidsmarkt

Uit alle statistische bronnen en indicatoren die worden gebruikt om de overgang van studie naar beroepsleven te analyseren, blijkt dat het scholingsniveau de bepalende factor is voor de inschakeling in de arbeidsmarkt. Ook andere, niet met de jongeren verbonden variabelen spelen een rol: woonplaats, conjunctuurklimaat, maar ook, wat meer vragen oproept, geslacht en nationaliteit van de intreders.

Het risico op werkloosheid één jaar na het verlaten van de school wordt duidelijk kleiner naarmate het scholingsniveau hoger is. Uit een update van de jaarlijkse studie van de VDAB (februari 2009) blijkt dat laaggeschoolden ook het zwaarst door de recessie worden getroffen. Zij die hooguit de eerste graad van het secundair onderwijs, het deeltijds beroepsonderwijs en het beroepsonderwijs van de

tweede graad hebben gevolgd, zijn er het slechtst aan toe.

In België combineert 3% van de 15-29-jarigen zijn studies met een baan. In de EU-15 bedraagt dit aandeel gemiddeld 12%. In de Scandinavische landen, het Verenigd Koninkrijk en Nederland komt de combinatie van studie en werk veel vaker voor. Die jongeren hebben na afloop van hun studies een zekere werkervaring wat, vooral voor laaggeschoolden, de overgang naar het beroepsleven kan vergemakkelijken.

De meeste jongeren vinden na het beëindigen van hun studies niet onmiddellijk werk, maar de inschakeling verloopt sneller naarmate het niveau van het diploma hoger is. Neemt men als criterium de leeftijd vanaf welke meer dan de helft van de groep aan het werk is, dan blijkt dat, hoewel hun studies langer duren, dit voor de hogeschoolden het geval is vanaf 22 jaar. Bij de middengeschoolden wordt dit aandeel pas op 23 jaar bereikt en bij de laaggeschoolden gebeurt dat pas op 25 jaar.

Voor de analyse van de trajecten over een periode van tien jaar na het behalen van het hoogste diploma werd de onderzoekspopulatie uitgebreid met de dertigers, teneinde diegenen die hogere studies hebben gevolgd over dezelfde periode te kunnen volgen. Nagenoeg 81% van de niet-studenten tussen 15 en 39 jaar is twee jaar na het behalen van zijn diploma aan het werk. Na tien jaar stijgt dat aandeel tot 85%. Over dezelfde periode vermindert het aandeel van de werkzoekenden met meer dan de helft, van 14% tot 6%, terwijl de inactiviteit toeneemt tot bijna 9%.

Vanaf zes jaar na het behalen van het diploma lopen de inschakelingstrajecten van mannen en vrouwen uiteen, wellicht als gevolg van de traditionele rolverdeling binnen het koppel in geval van gezinsuitbreiding. Terwijl de werkgelegenheidsgraad van de mannen blijft toenemen, daalt die van de vrouwen, voor wie de inactiviteitsgraad stijgt. Dit verschijnsel verklaart wellicht ten dele de daling mettertijd, van de werkgelegenheidsgraad bij hogeschoolden. Bij laag- en middengeschoolden daarentegen, neemt de werkgelegenheidsgraad toe, aangezien hun kans op het vinden van een baan groter wordt dankzij aanvullende opleidingen en opgedane ervaring. Terwijl ruim acht op de tien houders van

een diploma hoger onderwijs, die reeds gedurende ten minste zes maanden hebben gewerkt, een baan gevonden hebben binnen het jaar na het behalen van hun diploma, is dat bij laaggeschoolden slechts iets meer dan een derde. Van deze groep doet 13% er zelfs meer dan vijf jaar over om een dergelijke job te vinden.

Naarmate de tijd na het beëindigen van hun studies verstrijkt, neemt de werkgelegenheidsgraad van jongeren in Brussel en Wallonië geleidelijk toe. In Vlaanderen daarentegen blijft hij vrijwel onveranderd, maar het aanvangsniveau ligt er zeer hoog, aangezien bijna negen jongeren op de tien reeds een job vinden binnen de eerste twee jaren na het beroepsleven. In Wallonië is tien jaar na het behalen van het diploma 80% aan het werk, tegen minder dan drie vierde in Brussel.

De inschakeling in de arbeidsmarkt is tevens nauw verbonden met de nationaliteit. Over de beschouwde periode van tien jaar ligt de werkgelegenheidsgraad van niet-Europese buitenlanders niet alleen veel lager dan die van EU-onderdanen, maar neemt hij ook af vanaf het zesde jaar na het behalen van een diploma.

Het relatieve belang van de verschillende determinanten kan worden gevat aan de hand van een multivariate analyse, waarin de weerslag van een variabele wordt gemeten door te controleren voor alle andere mogelijke variabelen. Deze analyse heeft betrekking op de overgang van werkloosheid naar werk enerzijds, en van inactiviteit naar werk anderzijds. De referentiegroep betreft in Vlaanderen wonende middengeschoolde mannen tussen 20 en 24 jaar. Het referentiejaar is 2007.

Voor de overgang van werkloosheid naar werk is het gewest waartoe de woonplaats behoort veruit de belangrijkste determinant. Zo beloopt de transitiekans ongeveer 53% in Vlaanderen, tegen 37% in Wallonië en 36% in Brussel. De tweede determinant is het scholingsniveau, dat een duidelijk positieve invloed heeft. De kans bedraagt 42% voor laaggeschoolden, 53% voor middengeschoolden en 65% voor hogeschoolden. Analoge ramingen voor het geheel van de bevolking op arbeidsleeftijd tonen aan dat scholing een sterker effect sorteert voor de 15-29-jarigen dan voor de andere leeftijdsgroepen, voor wie de (niet gemeten) opgedane ervaring

wellicht minstens even belangrijk is. Jonge vrouwen lijken er minder goed voor te staan wat de overgang van werkloosheid naar werk betreft: hun kans op transitie ligt een vijfde lager dan die van de mannen.

Wat daarentegen de overgang van inactiviteit naar werk betreft, is er geen significant verschil tussen de gewesten. De voornaamste bepalende factor is het scholingsniveau, wat kan worden verklaard door het feit dat hoe hoger de jongere geschoold is, hoe hoger de opportuniteitskosten zijn om inactief te blijven. De kans op transitie naar een baan bedraagt 5% voor laaggeschoolden, 11% voor middengeschoolden en loopt op tot bijna 40% voor hogeschoolden. Ook het geslacht is een niet te verwaarlozen factor aangezien de kans op overgang van inactiviteit naar werk ceteris paribus geringer is voor vrouwen.

Uit de ramingen blijkt overigens ook dat de werkgelegenheid van de jongeren minder stabiel is dan die van hun oudere collega's. Zo gaan jongeren drie keer vaker over van werk naar werkloosheid dan 30-44-jarigen. Het gewest waartoe de woonplaats behoort, blijkt de belangrijkste variabele te zijn voor de stabiliteit van de werkgelegenheid. De kans op werkloosheid is in Wallonië ruim anderhalve keer groter en in Brussel bijna twee keer groter dan in Vlaanderen.

Kenmerken van de jongerenwerkgelegenheid

In België heeft een op vijf jonge werknemers een tijdelijke arbeidsovereenkomst. In Wallonië is dat aandeel het grootst, namelijk 26%, in Vlaanderen bedraagt het 18%. Overal loopt dat aandeel terug met de leeftijd. Doorgaans heeft dit type arbeidsovereenkomst eerder betrekking op laaggeschoolden, vrouwen en buitenlanders. Tijdelijke banen worden aanvaard omdat er geen permanente baan beschikbaar is. Slechts 10% van de jonge werknemers met een tijdelijk contract kiest vrijwillig voor dit statuut. Het aandeel jonge werknemers met een arbeidsovereenkomst van bepaalde duur loopt dan ook terug van 22% in de eerste twee jaar na het behalen van hun diploma tot 6% na tien jaar.

De multivariate analyse toont het belang aan van tijdelijke arbeidsovereenkomsten als instap of

herinstap in de arbeidsmarkt. De kans om met een tijdelijk contract te werken, is dubbel zo groot voor jongeren die verklaren dat ze in het jaar voorafgaand aan de enquête werkloos of inactief waren, dan voor diegenen die reeds aan het werk waren. Ook deeltijds werkende of buitenlandse jongeren hebben een grotere kans om met een tijdelijke arbeidsovereenkomst te werken.

In België werkt 18% van de jonge werknemers deeltijds. Deeltijds werkende jongeren vertegenwoordigen het kleinste aandeel in Vlaanderen, namelijk 15%, tegen 20% in Wallonië en Brussel. Deeltijdarbeid is onmiskenbaar een vrouwenaangelegenheid, aangezien bijna 30% van de jonge vrouwen deeltijds aan de slag is, tegen minder dan 10% van de jonge mannen. Het verschil wordt systematisch groter met de leeftijd. Het aandeel van deeltijds werkende mannen vermindert bij de 30-44-jarigen, terwijl het omgekeerde geldt voor vrouwen. Ook buitenlanders zijn vaker deeltijds aan de slag. Doorgaans neemt de frequentie van deeltijdarbeid af naarmate het scholingsniveau stijgt. De beweegredenen om deeltijds aan het werk te gaan, zijn voornamelijk de onmogelijkheid om een voltijdsbaan te vinden en, voor vrouwen, de gezinssituatie.

Daarnaast dient ook de bezoldiging van jonge in-treders op de arbeidsmarkt te worden vermeld. De loonvoorwaarden voor beginnende werknemers bepalen niet alleen de vraag naar arbeid, en dus de kansen op indienstneming voor jongeren, maar ook het arbeidsaanbod, afhankelijk van het loonniveau dat jongeren willen verkrijgen om deel te nemen aan de arbeidsmarkt. De economische theorie verbindt de loonkosten en de productiviteit van de werknemer, waarbij algemeen wordt aangenomen dat er tussen beide initieel een positieve correlatie bestaat, die na verloop van jaren evenwel afneemt. Institutioneel heeft deze theoretische relatie geleid tot het bepalen van een gewaarborgd gemiddeld maandelijks minimuminkomen dat lager ligt voor jongeren onder de 21 jaar dan voor oudere werknemers.

Het niveau van het diploma is de belangrijkste variabele ter verklaring van de loonverschillen. Ceteris paribus belooft het verschil inzake bezoldiging tussen een laaggeschoolde en iemand met een diploma hoger middelbaar onderwijs ongeveer 10%. Voor afgestudeerden van het hoger onderwijs

belooft het verschil met laaggeschoolden zowat 23%. Deze discrepantie wordt bovendien steeds groter naarmate de carrière vordert. Vrouwen worden doorgaans minder goed betaald dan mannen. Het verschil bedraagt gemiddeld 12%.

Aanbevelingen van de Raad

Tegen de achtergrond van de huidige economische crisis is er nood aan een coherent en ruim beleid, gericht op het verstevigen van een banencreërende economische groei – onder meer door permanente innovatie-inspanningen – en op de kwantitatieve en kwalitatieve verbetering van het arbeidsaanbod. Alles moet in het werk worden gesteld om te vermijden dat de conjuncturele werkloosheid, die door de crisis snel toeneemt, structureel zou worden. Tevens mogen de fouten uit het verleden niet opnieuw worden gemaakt: het is zaak ervoor te zorgen dat ouderen zo weinig mogelijk definitief uit de arbeidsmarkt stappen of ervan vervreemd raken en dat het menselijk kapitaal van de bevolking gevrijwaard blijft.

Niettemin dient bijzondere aandacht te worden besteed aan de jongeren. Uit de analyse blijkt immers dat zij méér dan volwassenen getroffen worden door de werkloosheid, zelfs wanneer de economische conjunctuur gunstig is. Daartoe moeten een aantal structurele maatregelen getroffen worden die betrekking hebben op de basisopleiding, de begeleiding van jonge werkzoekenden, de aandacht voor de meest kwetsbaren en sommige regelingen met betrekking tot de werking van de arbeidsmarkt.

Een kwalitatieve basisopleiding voor allen

In onze samenleving is elke jongere leerplichtig. Deze verplichting biedt elke jongere echter vooral de kans om de kennis te verwerven en de talenten te ontwikkelen die hem of haar in staat zullen stellen zich harmonieus in het beroepsleven te integreren. Iedereen moet toegang hebben tot kwaliteitsonderwijs, dat alle jongeren, zonder uitzondering, een aangepaste bagage aan vaardigheden dient mee te geven.

In het kader van de begeleiding van jonge buitenlanders die het moeilijk hebben om hun schoolperiode

succesvol te beëindigen, moeten specifieke maatregelen worden gesystematiseerd, bijvoorbeeld gelijkenschakelingscursussen voor pas aangekomenen en taalcursussen voor gezinnen, om makkelijker een sociale band te scheppen tussen de school, de jongeren en de gezinnen.

Het beleid inzake zittenblijven moet ook absoluut worden herzien. Het blijkt immers te falen, niet alleen ten opzichte van de jongere, maar ook ten opzichte van de school en de samenleving. Dat geldt zowel voor de Vlaamse als voor de Franse Gemeenschap. In sommige gevallen – de moeilijkste – betekent zittenblijven de aanzet tot een aanenschakeling van mislukkingen die aanleiding kunnen geven tot een vervroegd schoolverlaten. Om zittenblijven te vermijden, moeten in alle instellingen systematisch inhaallessen worden georganiseerd die worden gegeven door leraren met een specifieke opleiding en die vrijwillig of verplicht zouden worden gevolgd door jongeren met leermoeilijkheden. Daar zijn uiteraard kosten aan verbonden, maar die moeten worden gerelateerd aan de kosten voor het zittenblijven en vooral aan de voordelen voor de leerlingen en later voor de samenleving.

Het bestrijden van voortijdig schoolverlaten vereist onder andere een curatieve aanpak, waarbij jongeren die dreigen af te haken, georiënteerd worden naar kwalificerende trajecten die hun de mogelijkheid bieden hun algemene basisopleiding te voltooien en door de arbeidsmarkt gewaardeerde bekwaamheden te verwerven. Het deeltijds leren en werken is een bijzonder interessant alternatief. Jongeren die deze richting volgen, moeten toegang hebben tot stages in ondernemingen die bij hun opleiding aansluiten.

Het technisch en beroepsonderwijs moet gehervardeerd worden om er kwaliteitsscholen van te maken waar jongeren worden voorbereid op beroepen die essentieel zijn voor de ontwikkeling van onze economie. In Vlaanderen is daar, door de werkzaamheden van de Commissie Monard, een aanvang mee gemaakt met de nog verregaander ambitie om het secundair onderwijs te hervormen.

Tweetaligheid is een troef om een baan in de wacht te slepen, vooral in Brussel, maar uiteraard ook in de andere gewesten. Daarom moet het aanleren

van ten minste één van de beide andere landstalen in alle netten worden verplicht, en dat van in de basisschool. Het veralgemeend organiseren van immersielessen moet het ook mogelijk maken de kennis van een vreemde taal te verankeren in de dagelijkse realiteit.

Belang van de overheidsdiensten voor arbeidsbemiddeling voor de eerste contacten met de arbeidsmarkt

Dankzij het stelsel van de wachttuitkering richt de grote meerderheid van de jongeren zich aan het einde van hun schoolperiode tot de overheidsdiensten voor arbeidsbemiddeling. In die zin is dat stelsel een belangrijk element van het inschakelingsbeleid, vooral voor de jongeren die a priori het verst verwijderd zijn van de arbeidsmarkt en die moeten worden aangemoedigd om zich als werkzoekende te laten registreren.

De begeleidingsprocedures voor jonge werkzoekenden moeten worden versneld en er mag niet gewacht worden tot het einde van de wachttijd om een evaluatie te maken van hun zoekgedrag naar werk. Vanaf de inschrijving moet, aan de hand van een profielbepaling, een geïndividualiseerd begeleidingsaanbod voorgesteld kunnen worden. Daarbij moet een onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds, zij die in staat zijn zich direct op de gewone arbeidsmarkt aan te bieden, voor wie de strategie moet zijn 'eerst werken' en anderzijds, zij voor wie voorafgaandelijk specifiek actie moet worden ondernomen in het kader van een aanpak 'eerst bekwaamheden verwerven'.

Deze laatste groep moet zo snel mogelijk na het verlaten van het schoolsysteem specifieke begeleiding krijgen. Er moeten meer middelen worden ingezet om die jongeren een programma op maat voor te stellen, dat hen de kans biedt de voor inschakeling in de arbeidsmarkt vereiste bekwaamheden te verbeteren of te verwerven, en dit inzake kennis, vaardigheden, maar ook attitude. Het aanbod moet in de eerste plaats bestaan uit opleidingen die zijn aangepast aan deze jongeren die vaak hun studies hebben stopgezet, met tegelijkertijd concrete doelstellingen en stages in ondernemingen. Het aanbod van de overheidsdiensten voor arbeidsbemiddeling kan ook bestaan uit aangepaste arbeidscontracten,

opdat jonge langdurig werklozen aldus een eerste op de arbeidsmarkt valoriseerbare beroepservaring zouden opdoen.

Ongeacht de begeleidingsstrategie die wordt gevolgd, is het van belang dat de jongeren verantwoordelijkheidsgevoel wordt bijgebracht middels een logisch geheel van rechten en plichten. Voor zij die zich daar niet aan houden, zouden trapsgewijze sancties kunnen worden overwogen.

De interregionale mobiliteit moet blijvend worden gestimuleerd door de organisatie van taalcursussen en, indien nodig, autorijlessen als oplossing voor verplaatsingsmoeilijkheden via het openbaar vervoer (atypische werktijden, bestemmingen met slechte verbindingen) en aangezien een rijbewijs voor bepaalde beroepen absoluut noodzakelijk is (koerier, handelsvertegenwoordiger, enzovoort).

Een arbeidsmarkt waar zoveel mogelijk personen toegang toe hebben

Tijdelijke arbeidsovereenkomsten en uitzendcontracten lijken, ongeacht het scholingsniveau van de jongeren, een steeds belangrijker stap te zijn in de inschakeling in de arbeidsmarkt, maar ze moeten dienen als springplank naar een stabiele integratie in de werkgelegenheid. De moeilijkheden die sommige zeer kwetsbare groepen ervaren bij het vinden van een vaste baan – vooral jongeren die voortijdig de school verlaten en buitenlanders – mogen dus niet uit het oog worden verloren.

Tegen die achtergrond kan de regelgeving inzake uitzendarbeid worden herbekeken teneinde de rol te erkennen die hij nu reeds speelt als instrument om jongeren in te schakelen in de arbeidsmarkt. In overleg met de sociale partners moeten de criteria worden vastgesteld die ervoor zorgen dat deze nieuwe bepalingen effectief de transitie waarborgen naar stabiele banen en de situatie van de jongeren op de arbeidsmarkt dus nog niet onzekerder maken. Tegelijkertijd kan met de uitzendsector worden onderhandeld over verbintenissen inzake opleiding en samenwerking aan het systeem om de vaardigheden te valideren.

Zoals hierboven is gebleken, hebben de moeilijkheden inzake de inschakeling in de arbeidsmarkt

veeleer betrekking op laaggeschoolden dan op jongeren in het algemeen. Een algemeen beleid ter ondersteuning van de vraag naar laagverdieners is daarom zeker relevant voor jongeren. De bezoldigingsverwachtingen op de arbeidsmarkt zijn immers het laagst voor jongeren die voortijdig de school verlaten en, meer in het algemeen, voor laaggeschoolden. Het zijn dus precies zij die een beroep kunnen doen op de regeling met betrekking tot de lage lonen. Daarbovenop kunnen bepaalde groepen, zoals zeer laaggeschoolde, allochtone en gehandicapte jongeren, bijzondere bijstand krijgen teneinde in de arbeidsmarkt te kunnen worden ingeschakeld, aangezien het risico groot is dat zij in de langdurige werkloosheid verzeild raken.

De belangrijkste doelstelling wat jonge vrouwen betreft, is het valoriseren van hun opleiding, waarvan het niveau bij de nieuwe generaties hoger is dan dat van jonge mannen. De taakverdeling binnen de gezinnen heeft meestal tot gevolg dat de vrouw haar beroepsactiviteit onderbreekt of terugdringt bij een uitbreiding van het gezin. De gevolgen voor het verloop van de beroepsloopbaan en het bezoldigingsniveau, een waarborg voor financiële onafhankelijkheid, zijn van die aard dat maatregelen nodig zijn. Het werkkterrein is ruim in die zin dat het, naast de campagnes die worden gevoerd om de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen duidelijk te maken, betrekking heeft op zowel het bezoldigingsbeleid als regelingen om arbeid en gezin beter met elkaar te verzoenen, zowel voor de mannen als voor de vrouwen.

Meer in het algemeen moet de overheid iedere vorm van discriminatie bestrijden, in het bijzonder tegenover jongeren met een buitenlandse nationaliteit of van vreemde origine. De analyse toont immers aan dat ze te laaggeschoold zijn en dat ze veel meer moeilijkheden ondervinden dan Belgische jongeren om zich in de arbeidsmarkt te integreren en, meer nog, om een duurzame arbeidsovereenkomst in de wacht te slepen. In die situatie lijkt zo goed als geen verandering te komen. Het scholingsniveau van de jongste moet worden opgetrokken; aangepaste taalopleidingen, begeleiding bij de studiekeuze en het tegengaan van voortijdig afhaken kunnen daartoe bijdragen. Maar ook zij die nu een baan zoeken, mogen niet in de steek of in onzekerheid worden gelaten. Tevens dienen grootschalige diversiteitsplannen te worden uitgewerkt. Zoals

hierboven vermeld, hebben de overheidsdiensten voor arbeidsbemiddeling een specifieke rol te vervullen voor die achtergestelde groepen, maar kunnen zij niet in de plaats treden van de particuliere of openbare werkgevers om die jongeren een volwaardige rol te laten spelen in onze samenleving.

Besluit

De arbeidsmarktsituatie van jongeren is conjunctuurgevoeliger dan die van de andere arbeidskrachten. Hierdoor zijn zeker tijdens een periode van crisis aangepaste begeleidingsmaatregelen aangewezen, om te voorkomen dat een 'verloren generatie' ontstaat.

Het scholingsniveau ligt momenteel duidelijk hoger dan in het verleden, voornamelijk bij de jonge vrouwen, wat een belangrijke troef vormt voor die jongeren en voor onze maatschappij. Daarentegen komt voortijdige schoolverlating nog veel te vaak voor en zijn vele niet-Europese vreemdelingen laaggeschoold bij hun intrede op de arbeidsmarkt. Er zijn dus maatregelen noodzakelijk om het mislukken op school terug te dringen. Tevens dienen de scholen van alle richtingen kwaliteitsvol onderwijs te bieden, dat alle jongeren de nodige vaardigheden aanleert.

Goed opgeleide jongeren worden vlot ingeschakeld in de arbeidsmarkt, maar de inschakeling van de andere jongeren die het schoolstelsel verlaten

hebben, verloopt heel wat moeilijker. Voor deze laatste dient, op basis van een geheel van rechten en plichten, een individueel begeleidingsprogramma te worden opgesteld om hen de nodige kwalificaties te bezorgen.

Een gering scholingsniveau kan geleidelijk ook worden gecompenseerd door werkervaring. Begeleide stages in ondernemingen kunnen een stap vormen naar de beroepswereld, maar ook tijdelijke en uitzendbanen zijn in dat verband positief indien ze dienen als springplank naar stabiel werk, dat door iedereen beoogd wordt.

Ten slotte moet discriminatie bestreden worden, om te vermijden dat jongeren ontmoedigd raken – werken levert immers een zeer belangrijke bijdrage tot de inschakeling in de maatschappij –, maar ook om alle beschikbare arbeidskrachten te kunnen inzetten voor de economische ontwikkeling van ons land.

Jan Smets

Philippe Delhez

Jan De Mulder

Hoge Raad voor de Werkgelegenheid

Bibliografie

Hoge Raad voor de Werkgelegenheid. 2009. *Verslag 2009*. Brussel.